

ЮВІЛЕЇ

Олексій Брик

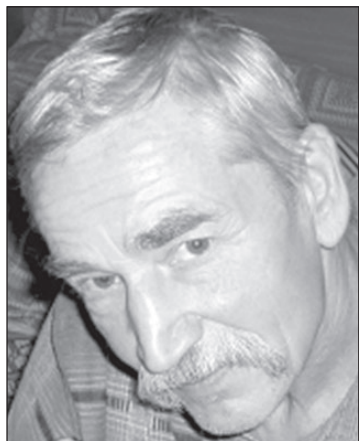
МІСІЯ МАЙСТРА

(Михасю Ткачу – 70)

Давнє козацьке село Сахнівка, нинішня Ленінівка, що на Менщині. Біля нього протікає річка Снов, притока Десни. Околицю села щовесни заливає вода, а коли закінчується повінь, на цій місцині буяє густий верболіз. Городи селян упираються в розкішні зелені луки, помережені озерцями та рудками, і все це обрамлене густим лісом, що береже у своїй пам'яті багатовікові таємниці краю. Перші спогади про Сахнівку давно вже загубилися в часі історії.

У цьому селі на Чернігівщині 19 вересня 1937 року народився відомий український письменник і громадський діяч Михайло Михайлович Ткач (Михась Ткач).

Дитячі роки Михася припали на страшний повоєнний час. Босоноге дитинство, голод 1947 року... А в солдатській вдови – троє малих дітей. Він – середній. Треба було якось виживати. Як згадує Михайло Михайлович, довелось рано стати дорослим. Взимку возив з лісу на санчатах дрова, влітку – збирав колоски в полі або на використаних токах з піску вибирав залишені дорогі зернятка жита чи пшениці.

Дивний і по-своєму розмаїтій життєвий шлях Михайла Ткача. Навчаючись у місцевій школі, захоплювався малюванням. Малював товаришів, учителів. Після закінчення семирічки, наривні з дорослими працював у колгоспі на різних роботах. Та не полишав свого дитячого захоплення, продовжував займатися живописом: копіював олійними фарбами картини відомих художників і дарував їх друзям та знайомим.

А згодом була служба в армії. У цей час пробує писати вірші, багато читає, знайомиться з творами класиків світової літератури.

Демобілізувавшись, закінчує заочно десятирічку, Ніжинський технікум механізації сільського господарства, а згодом – і Остерський будівельний технікум. Чимало років працює за фахом – заступником бригадира тракторної бригади, інженером-будівельником. Не полишає і своєї улюбленої справи: поглиблює знання в жанрі живопису – спочатку самотужки, а згодом вступає до Московського університету на факультет малюнка й живопису.

Продовжує малювати й багато часу витрачає на удосконалення самоосвіти. Пробує писати художні твори. У шістдесяті роки минулого століття у районній газеті з'являються його перші образки й новели.

У 1964 році Михась Ткач переїжджає до Чернігова й влаштовується на посаду художника історичного музею. Перше оповідання М. Ткача «Неспокій» було надруковане в журналі «Вітчизна». Згодом його оповідання побачили світ у журналі «Жовтень» та альманасі «Вітрила». У 1979 році у видавництві «Молодь» вийшла й перша книжка письменника «Сонячний полудень», через вісім років у тому ж видавництві друга – «Світле диво».

У 90-і роки минулого століття М. Ткач бере активну участь у заходах, спрямованих на утвердження духовності й незалежності України. Він член Товариства української мови ім. Т. Шевченка (пізніше перейменоване в «Просвіту»).

Деякий час працює відповідальним секретарем цього товариства. Тоді ж виступає з ініціативою про об'єднання місцевих літераторів і створює незалежну громадську організацію – літературну спілку «Чернігів», засновує журнал «Літературний Чернігів» і стає його редактором.

Розквіт творчості письменника припадає на 90-і роки двадцятого та початок двадцять першого століття. У журналі «Літературний Чернігів» й інших вітчизняних часописах друкуються його повісті, оповідання та новели. У 90-і роки окремими виданнями виходять книги Михася Ткача – «Сонячний ранок», «Дике поле», «Гірка ягода калина».

Початок двадцять першого століття Михась Ткач віншує виходом з друку своїх нових творів: «Веселий Штанько», «Відлуння душі», «Багряні громи», «Ласий ведмідь», «Анюта», «Зимові сюрпризи», «Осінні акорди» та інші. Деякі з його книжок – призери в номінації «Проза» обласного конкурсу «Краща книга року». М. Ткач – лауреат премії імені М. Коцюбинського.

Уся творчість Михайла Ткача пов'язана з рідним краєм. Домінуюча тема у його творах – поліське село та люди, що живуть і працюють тут («Вечірній світ», «Сині очі Маньки», «Гаряче літо», «Половіли жита» та інші).

Глибоко проникаючи в психологію своїх героїв, автор всебічно розкриває їхні характери. Новелістичний почерк письменника викликає захоплення й вражає своєю досконалістю. Мова оповідань Михася Ткача лірична й милозвучна, майстерно змальовано пейзажі й досить уміло та доцільно використано метафори, епітети й порівняння («Злодій», «Позика», «Сироти», «Чорні гуси над білою хатою», «Зоряна ніч» та інші).

А з якою любов'ю описує письменник своє село й рідне обійстя:

«Коли починаю думати про своє село, уявляти його, згадувати своє дитинство, то і найважчі повоєнні роки не видаються мені похмурими, а казковими й світлими. У моїй уяві те місце, де минули дитячі роки, завжди асоціюється з батьківською хатою й лагідним маминим голосом, який долинає до мене повсякчас. Я ніколи в житті не забуду ту неповторну природу, котра оточувала наше обійстя, плекаючи в моїй дитячій душі відчуття гармонії та краси світу...»

Твори М. Ткача не перестають нас дивувати своєю чутливістю. Вони немов настояні на сонячному теплі й пронизані його промінням, світлими кольорами та дитячим сміхом. Читаючи їх, відчуваєш запах любистку й м'яти. Вони збуджують позитивні емоції, на душі стає ніби світліше:

– Ми хочемо бачити сонце! – вигукують діти в оповіданні «Світле диво».

– Я поведу вас у поле, і ви надивитесь на нього, скільки захочете, говорить їм батько. – А буде у нас нова хата з великими вікнами, тоді воно нас ніколи не минатиме...

«У тому й полягає місія майстра, – як зазначав Олесь Гончар, – щоб викреслити зі слова, навіть найбуденнішого, його інтонаційні відтінки, багатобарвність, розмаїття, красу, створивши відповідне сусідство, де б воно набуло свіжості, саянуло й розквітло...»

Це притаманно й для творів Михася Ткача («Сонячний полудень», «Світле диво»), які, без сумніву, можна віднести до так званої «сонячної» тематики, її

оптимістичного, життєстверджуючого тону, яка тісно переплітається з «сонячною» традицією вітчизняного письменства.

Персонажі творів Михася Ткача сильні духом і незламні, чесні особистості, що творять добро на землі.

П'ятнадцять років Михась Ткач очолює літературну спілку «Чернігів» та є незмінним головним редактором літературно-мистецького часопису «Літературний Чернігів», який користується великою популярністю серед читачів не лише Чернігівщини, а й далеко за її межами.

Останнім часом Михась Ткач пробує свої сили й у царині критики. Рецензує твори письменників, друкує в періодичних виданнях статті з теорії літератури, зустрічається з обдарованою молоддю, аналізує написані нею твори й кращі з них друкує в журналі «Літературний Чернігів». Як член НСПУ письменник часто виступає перед широкою аудиторією у вищих навчальних закладах, технікумах і школах.

Патріот своєї Вітчизни, з притаманним тактом людяності, людина широкого розуму, він добре розуміється на проблемах сучасного політичного, освітянського та релігійного життя України.

У свої 70 років Михайло Михайлович Ткач бадьорий і життєрадісний. Родом із давнього козацького села, він і сам чимось змагує на легендарного козака, який ніби щойно зійшов із граюри.

Творчих Вам злетів і тривалих років життя, славний побратиме по перу!

Анна Морозова

«КРАСОТУ БОРОВИКОВСКИЙ СПАС»

(до 250-річчя з дня народження)

Мистецтво XVIII ст. – блискуча сторінка в історії російського портрета. Наприкінці XVIII ст. на перший план вийшли чотири найпомітніші портретисти, чий імена становлять гордість європейського мистецтва. Ф. Рокотов, Д. Левицький, В.Боровиковський - у живописі, Ф.Шубін - у скульптурі створили твори світового значення.

Володимир Боровиковський – останній з цієї плеяди чудових майстрів. Його творчість, наповнена поезією та тонким ліризмом, розквітає на рубежі XVIII – XIX ст. Як майстер він сформувався в просвітницьку епоху царювання Катерини II. Розквіт його творчості припадає на коротке та суперечливе правління Павла I. Боровиковський пережив “дней александровских начало”, а також навалу Наполеона та Вітчизняну війну 1812 року. Помер художник у квітні 1825 р., не доживши кількох місяців до повстання декабристів.

Документальних свідчень про життя В. Боровиковського надзвичайно мало. Тому документи, які зберігаються в держархіві Чернігівської області, мають важливе значення для уточнення окремих фактів біографії славетного художника.

Народився Володимир Боровиковський 24 липня (4 серпня) 1757 року в Миргороді у небогатій, але художньо обдарованій родині козака Лук'яна Боровиковського. Дитинство та юність пройшли в атмосфері, яка сприяла розвитку здібностей талановитого хлопчика. Адже його батько, дядьки, рідні та двоюрідні брати становили родинний клан іконописців. Перші уроки цього ремесла Боровиковський отримав у батька. Однак він за звичаєм свого часу мав стати військовим. У 1774 році Володимир вступив до Миргородського полку, в якому числився «сверх комплекта».

Вважається, що у першій половині 1780-х рр. художник у чині поручика вийшов у відставку, оселився у Миргороді і зайнявся виключно релігійним

живописом. Але наявні документи уточнюють деякі моменти цього періоду його життя. 1784 року Володимир з братами та їхні дядьки Олексій та Іван представили документи про їхнє шляхетне походження на розгляд дворянського зібрання Київського намісництва. 18 вересня 1784 р. дворянське зібрання «...по рассмотрении доказательств значковых товарищей Владимира и братьев его Василия, Петра и Ивана да дядей и Алексея и Ивана Боровиковских, рассудили как те доказательства, то есть универсал полковника миргородского Данила Апостола 1711 года генваря 5 овдовелой Ивановой Лесницкой, которую оне, просители, называют прабабою их матки, с подтверждением Миляшковских посполитых в ея владении за службы войсковые мужа ея Ивана Лесницкого, бывших и под его владением, да два свидетельства от дворян – одно с ных значковому товарищу Алексею и брату его Ивану, а другое значковому товарищу Владимиру с братьями его ж о благородной жизни предков их и иъ самих, и о жительстве их на шляхетском имени, сего 1784 года в мая* числа данные, по силе предписанных в Высочайшем Ея императорского величества проекте узаконений к утверждению их благородства признается недостаточными»¹. Хоч, як бачимо, документи були визнані недостатніми для внесення їх до родовідної книги, в списку дворян Миргородського повіту за 1786 рік значаться Володимир Лук'янів, 30 років, значковий товариш; Василь Лук'янів, 26 років, значковий товариш Петро Лук'янів, 24 років, значковий товариш; Іван Лук'янів, 22 років, значковий товариш. Серед братів лише Василь був одружений з дочкою протопопа Тетяною Красовською. Крім того, до списку внесені їхні дядьки Олексій Іванович, 60 років, значковий товариш, удовець, та Іван Іванович, 36 років, значковий товариш. Олексій Іванович мав двох синів – Дмитра, 25 років, і Василя, 20 років. У всіх представників родини Боровиковських зазначено, що «от службы отставки не получали»². Володимир жив у Миргороді, в будинку батька. У Миргороді мешкали й усі його рідні, крім брата Василя, який жив у с. Меляшки Миргородського повіту. У цей період В. Боровиковський писав образи для місцевих храмів – Троїцької та Воскресенської церков, більшість яких не збереглася до наших днів. В іконописних творах майстра проявилася орнаментальна ускладненість і пишність українського мистецтва.

Випадок допоміг розвинутися таланту художника. У 1787 році Катерина II задумала здійснити подорож до Тавриди. В.В. Капніст, відомий поет і предводитель київського дворянства, доручив Боровиковському розписати інтер'єри будинку для імператриці в Кременчуці. За переказами, зміст картин сподобався Катерині II, і вона звеліла талановитому живописцю переїхати до Петербурга.

У почті государині був М.О. Львов, відомий архітектор, поет, близький друг В.В. Капніста. Він одразу запросив художника пожити в Петербурзі у власному будинку, «что на Почтовом стане». М.О. Львов був добре знайомий із різними школами й напрямками в європейському мистецтві. Він захоплювався болонськими майстрами, йому подобалась «приторная сентиментальность Карло Дольчи». Львов був непоганим художником і вплинув на становлення майстерності Боровиковського. Микола Олександрович познайомив В.Боровиковського з його земляком Дмитром Левицьким, який на той час вже добре влаштувався у Петербурзі. Навчання Боровиковського у Левицького документально не підтверджується, але подібність їхніх прийомів у ранніх роботах Володимира Лук'яновича свідчить про його знайомство із творчістю цього видатного портретиста.

З початку свого приїзду до столиці Боровиковський продовжував писати ікони. Однак побудова і стилістика робіт значно відрізнялися від тих, що були створені в Малоросії.

Від'їзд до Петербурга не завадив внести його до списку дворян за 1789 рік як поручика у відставці, який мешкав у Миргороді. Його брати значаться у тих же чинах як такі, що «отставки не получали». Жоден з них не змінив свого сімейного

стану. Зміни відбулися лише в родині дядька Олексія Івановича, який на цей час вже був корнетом у відставці. Його син Дмитро мав чин значкового товариша, а Василь був капралом лейб-гвардії Ізмайлівського полку³.

1792 року до Петербурга приїжджає віденський портретист І.Б. Лампі. Володимир Лук'янович почав працювати під керівництвом визнаного маестро. Копіюючи його твори, художник засвоїв досягнення передової техніки європейського живопису та сучасні прийоми письма. Саме з цього часу на перший план виходить захоплення Боровиковського жанром портрета. В особі Лампі В. Боровиковський знайшов не лише чудового вчителя, але й справжнього друга. Австрійський живописець відзначав талант російського учня. Лампі допоміг Боровиковському у вересні 1795 р. отримати звання академіка живопису Петербурзької Академії мистецтв за портрет великого князя Костянтина Павловича. Саме цього року в списку дворян Миргородського повіту у графі «где проживает» навпроти імені Володимира Боровиковського ми бачимо запис «ныне находится в Санкт-Петербурге». На цей час його брат Петро одружився й овдовів, брат Василь помер, залишивши дружину з трьома дочками, а брат Іван служив у лейб-гвардії Преображенському полку фур'єром. З родин їхніх дядьків у Миргороді залишилася лише сім'я Олексія Івановича. Його сини Дмитро та Василь залишалися на військовій службі, але вже унтер-офіцерами лейб-гвардії. Одруженим на цей час був лише Дмитро Олексійович⁴.

У середині 1790-х рр. портретист стає надзвичайно популярним. Він завалений роботою. Портрети пензля Боровиковського подобалися не лише схожістю з моделлю, вибагливістю колориту, але й тим, що вони відображали нові течії в мистецтві. Художнику особливо вдавалися зображення «юных дев» з дворянських родин. Ідеал живописця, його уявлення про красу російської дворянської панночки втілені у відомому «Портрете М.И. Лопухиной» (1797). Серед поетичних образів панночок епохи сентименталізму особливе місце посідає «Портрет Е.Г. Темкиной» (1798). В. Боровиковський залишився неперевершеним майстром у галузі парадного портрета, вищим досягненням якого вважається відомий «Портрет А.Б. Куракина». Великого значення в творчості живописця, який до кінця життя залишався одинаком, набули твори, в яких оспівувалися радощі сімейного життя.

У 1810-і рр. слава Боровиковського поступово почала згасати. Про себе заявило нове покоління молодих художників-романтиків. Так, 1812 року в Академії мистецтв демонструвалися роботи О. Кипренського, які одразу набули величезного успіху серед глядачів. Зірка модного портретиста яскраво засяяла на небосхилі мистецтва. Майстри XVIII ст., серед яких був і В. Боровиковський, поступово відходили в тінь.

На батьківщину художник уже так і не повернувся, хоч, судячи з листів до рідних, мріяв останні дні свого життя провести в тиші рідного Миргорода. Наймовірніше, це сталося через те, що в Миргороді майже не залишилося рідних. Про це свідчить і наступний документ: «1838 года марта 8 дня по указу Его императорского величества Малороссийское Черниговское дворянское депутатское собрание, слушав сообщение такова Екатеринославского, коим по прошению жительствоющих в Верхнеднепровском уезде дворян Петра и Ивана Боровиковских, представивших в доказательство дворянского их происхождения грамоту Киевского дворянского собрания о внесении деда их корнета Алексея Боровиковского с родом по той губернии во 2 часть родословной книги, требует, буди имеются в сем собрании доказательства о дворянстве корнета Алексея Боровиковского, с оных, равно и с протокола, на основании коих род сей внесен Киевским дворянским собранием во 2 часть родословной книги, доставить в то собрание засвидетельствованные копии. Определили: Как по справке в сем собрании оказалось, что хотя и было в нем дело о дворянстве поручика Владимира, корнета Алексея и прочих Боровиковских, но оно по разделении Малороссийской губернии и по жительству их Боровиковских в Золотоношском уезде, в числе прочих дел оною уезда с описью в 1802 году передано из сего в Полтавское

дворянское депутатское собрание, то о сем Екатеринославское дворянское депутатское собрание уведомить»⁵.

Як бачимо, нащадки Олексія Івановича Боровиковського (дядька художника) також залишили батьківщину й оселилися в Катеринославській губернії.

В. Боровиковський помер у квітні 1825 р. і, згідно з його волею, «без излишних церемоний» був похований на Смоленському кладовищі Петербурга. Усе своє рухоме майно (декілька картин, книги, гроші) він заповів роздати незаможним.

Джерела та література:

* у документі дата не вказана

1 Держархів Чернігівської області, ф. 133, оп. 2, спр. 2, арк. 60.

2 Там само, спр. 6, арк. 130 зв. – 131.

3 Там само, арк. 383 зв. – 385.

4 Там само, арк. 620 зв. – 621.

5 Там само, оп. 1, спр. 278, арк. 126 – 126 зв.

